

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
1997 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1273
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2004 m. birželio 16 d. nutarimo Nr. 760
redakcija)

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Aukštaitijos nacionalinis parkas (toliau vadinama – Nacionalinis parkas) įsteigtas Lietuvos Ministrų Tarybos 1974 m. kovo 29 d. nutarimu Nr. 124 „Dėl Lietuvos nacionalinio parko steigimo“ Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonų savivaldybių administruojamų teritorijų dalyse ir skirtas nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams ir antropoekosistemoms, reprezentuojančioms Aukštaitijos etnokultūrinės srities ir jos paribio gamtos ir kultūros savitumus, saugoti, tvarkyti ir jų naudojimui reguliuoti.

2. Veiklą Nacionaliniame parke reglamentuoja, jo apsaugos ir naudojimo režimą nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr. [5-75](#)), Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. [63-1188](#); 2001, Nr. [108-3902](#)), Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. [3-37](#)), Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (Žin., 1995, Nr. [107-2391](#); 2004, Nr. [21-617](#)), Lietuvos Respublikos miškų įstatymas (Žin., 1994, Nr. [96-1872](#); 2001, Nr. [35-1161](#)), Lietuvos Respublikos vandens įstatymas (Žin., 1997, Nr. [104-2615](#); 2003, Nr. [36-1544](#)), Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. [32-788](#); 2001, Nr. [101-3597](#)), Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas (Žin., 1998, Nr. [32-852](#); 2002, Nr. [123-5507](#)), kiti įstatymai, tarptautinės teisės aktai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ (Žin., 1992, Nr. [22-652](#)), aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymas Nr. 438 „Dėl Aukštaitijos nacionalinio parko apsaugos reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. [87-3754](#)), šie nuostatai ir kiti teisės aktai.

3. Nacionalinis parkas tvarkomas pagal Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemos sprendinius, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 416 (Žin., 1997, Nr. [38-942](#)). Valstybiniuose parkuose esantys miestai ir miesteliai tvarkomi pagal parengtus ir patvirtintus jų bendruosius ir detaliuosius planus, kurių sprendiniai neprieštarauja Nacionalinio parko planavimo schemos sprendiniams. Kiti objektai, esantys Nacionaliniame parke, tvarkomi pagal nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, kelių, inžinerinių komunikacijų ir kitus specialiojo planavimo dokumentus arba saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentus.

4. Atkuriant nuosavybės teises pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą (Žin., 1997, Nr. [65-1558](#)), Nacionalinio parko žemė, vandens telkiniai ir miškai savininkams gražinami arba perduodami nuosavybės ribotam tiksliniam naudojimui. Žemė Nacionaliniame parke perduodama ar nuomojama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

II. NACIONALINIO PARKO STEIGIMO TIKSLAI, APSAUGA IR TVARKYMAS

5. Nacionalinio parko steigimo tikslai yra:

5.1. išsaugoti unikalią trijų kraštovaizdžio sričių sandūroje esančią Žeimenos aukštupio ekosistemą, Ažvinčių (Gervėčių) sengirės ir Balčio ežero gamtinius kompleksus, Baluošo, Linkmeno – Ūkojo, Tauragno ir Uteno miškingų ežerų dubaklonių, Šiliniškių tarpežerinio gūbrio su Ladakalniu, Benediktavo (Makių) moreninio masyvo ir Kiaunos slėnio kraštovaizdį, Petriškių geomorfologinį ir Būkos, Juodupės, Švoginos, Pliaušės, Labazės, Asalnų ir Žeimenio hidrografinius kompleksus, Vilkaraisčio, Kriogžlio, Siūrių ir Pagilūtės pelkes, savitas Ažvinčių ir Minčios girių, Kretuono, Kretuonykščio, Knyčio ir Pažeimenės biocenozės, retus ir nykstančius augalus ir gyvūnus, kitus gamtinius teritorinius kompleksus ir objektus;

5.2. išsaugoti Šiaurės Rytų Lietuvos XII–XV a. gynybinės linijos liekanas su Taurapilio, Ginučių, Puziniškių, Linkmenų, Vajuonio ir kitais piliakalniais, Rėkučių senovės gynybiniu pylimu, unikalų Kretuono archeologinį kompleksą, Minčios, Vyžų, Šakarvos, Palūšės, Kaltanėnų, Švento ir kitus pilkapynus ir akmens amžiaus gyvenvietes, etnografiškai vertingus Salų (II), Varniškių (II), Vaišnoriškių, Šuminų (Pabaluošės), Strazdų (Šariškės), Kretuonių, Benediktavo (Maknių), kitus etnografinį pobūdį ar elementus išlaikiusius kaimus, Kaltanėnų urbanistinį kompleksą, Palūšės bažnyčios architektūrinį ansamblį, parko teritorijoje esančius vandens malūnus, Stripeikių senovės bitininkystės muziejų, kitas kultūros paveldo vertybes;

5.3. išsaugoti Žeimenos aukštupio gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus ir jų įvairovę;

5.4. atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtinius, kultūrinius teritorinius kompleksus ir objektus;

5.5. atlikti mokslo tyrimus, rinkti ir kaupti informaciją gamtos apsaugos, kultūros vertybių apsaugos, gamtos išteklių ir kitose srityse;

5.6. sudaryti sąlygas plėtoti rekreacinę veiklą, pirmiausia pažintinį ir kaimo turizmą, trumpalaikį poilsiavimą tam skirtose zonose ir vietose, numatytose Nacionalinio parko planavimo schemeje;

5.7. reglamentuoti ūkinę veiklą ir užstatymo plėtotę pagal Nacionalinio parko planavimo schemą, specialiuosius ir detaliuosius planus, gyvenviečių bendruosius planus, projektus ir teisės aktus;

5.8. puoselėti Aukštaitijos regiono kultūros tradicijas, amatus, verslus, propaguoti gamtosaugos idėjas, materialinės ir dvasinės kultūros palikimą.

6. Nacionalinis parkas suskirstytas į konservacinio prioriteto (gamtiniai rezervatai, kultūriniai rezervatai, gamtiniai draustiniai, kompleksiniai draustiniai, kultūriniai draustiniai), ekologinės apsaugos (apsauginio (prezervacinio) prioriteto, rekreacinio prioriteto (miško parkai, stovyklavietės ir rekreaciniai kompleksai), ūkinio (gamybinio) prioriteto ir kitos (gyvenamosios) funkcijos prioriteto zonas. Funkcinio prioriteto zonose pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį ir tvarkymo pobūdį nustatytos kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kurioms taikomi naudojimo ir apsaugos reglamentai.

7. Nacionalinis parkas turi apsaugos (buferinę) zoną, nustatytą už jo ribų. Jos tikslas – apsaugoti Nacionalinio parko gamtinę ekosistemą nuo galimos ūkinės taršos, o kraštovaizdį – nuo neigiamo vizualinio poveikio, reguliuojant buferinės apsaugos zonos naudojimą, ribojant statinių aukštumą, užstatymo plotą ir intensyvumą.

8. Bet kokia ūkinė, rekreacinė ar kitokia veikla Nacionaliniame parke negali prieštarauti jo steigimo tikslams, daryti tradicinio kraštovaizdžio, teršti aplinkos, pažeisti ekologinės pusiausvyros. Ūkinės ir kitokios veiklos priemonės reglamentuojamos, taikomi Nacionalinio parko planavimo schemoje nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonų naudojimo ir apsaugos reglamentai.

9. Specialieji, detalieji planai, gyvenviečių bendrieji planai, statinių, kelių, inžinerinių komunikacijų ir kitų objektų statybos projektai rengiami, derinami ir tvirtinami Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo, kitų įstatymų, statybos techninių normatyvinių dokumentų, kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Jų specialieji sprendiniai neturi prieštarauti Nacionalinio parko planavimo schemos sprendiniams. Statybos (rekonstravimo) ir griovimo darbai Nacionaliniame parke atliekami tik turint apskrities viršininko administracijos ar savivaldybės administracijos direktoriaus (jo įgalioto savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo) leidimą.

10. Organizuoti kaimo turizmo ir kitą komercinę rekreacinę veiklą Nacionaliniame parke leidžiama įstatymų nustatyta tvarka. Gidų paslaugas Nacionaliniame parke gali teikti atitinkami Nacionalinio parko direkcijos darbuotojai, kiti fiziniai asmenys, turintys Valstybinio turizmo departamento direktoriaus 2001 m. sausio 2 d. įsakymo Nr. 2 „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų gido kategorijai bei gido ir kelionių vadovo pažymėjimams gauti ir pažymėjimo išdavimo (panaikinimo) tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. [7-220](#)) nustatyta tvarka išduotą gido pažymėjimą.

11. Stovyklauti, kurti laužus, važinėti ir statyti transporto priemones Nacionaliniame parke leidžiama tik Nacionalinio parko planavimo schemoje nustatytose vietose, laikantis Nacionalinio parko direktoriaus (toliau vadinama – direktorius) patvirtintų lankymo taisyklių.

III. NACIONALINIO PARKO VALDYMAS IR VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

12. Veiklą Nacionaliniame parke organizuoja biudžetinė įstaiga Nacionalinio parko direkcija (toliau vadinama – Direkcija). Direkcijos steigėjo funkcijas vykdo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos (toliau vadinama – Tarnyba). Direkcija yra juridinis asmuo, turi antspaudą su savo pavadinimu ir sąskaitas banke.

13. Direkcijai vadovauja direktorius, kurį skiria ir atleidžia Tarnybos direktorius Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (Žin., 1999, Nr. [66-2130](#); 2002, Nr. [45-1708](#)) nustatyta tvarka. Direkcijoje gali būti kraštotvarkos, gamtos, kultūros paveldo, finansų, kiti skyriai. Direkcijos nuostatus ir pareigybių sąrašą tvirtina Tarnybos direktorius.

14. Veiklą Nacionaliniame parke gali organizuoti ir vykdyti Direkcija ir Jungtinė taryba (toliau vadinama – Taryba). Taryba koordinuoja santykius tarp Direkcijos ir savivaldybių institucijų. Tarybos nariai yra Nacionalinio parko direktorius, jo pavaduotojai, skiriami Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, taip pat savivaldybių merai ir (ar) merų pavaduotojai jų sutikimu arba kiti savivaldybės tarybos skiriami savivaldybių atstovai. Į Tarybą gali būti įtraukti ir į posėdžius kviečiami kitų valstybės ir savivaldybių institucijų atstovai.

15. Prie Direkcijos gali būti sudaromos mokslinės konsultavimo tarybos, atstovaujamos kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo apsaugos, rekreacijos organizavimo, socialinės ir ekonominės srities specialistų.

16. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir Nacionalinio parko lankymo reikalavimų, nustatytų įstatymuose, kituose teisės aktuose ir Nacionalinio parko planavimo dokumentų sprendiniuose, laikymosi priežiūrą užtikrina valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai. Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai tarnyboje turi teisę dėvėti Tarnybos patvirtintą uniformą.

17. Valstybinę gamtos išteklių, kultūros vertybių naudojimo ir aplinkos apsaugos kontrolę Nacionaliniame parke pagal kompetenciją vykdo valstybiniai aplinkos apsaugos kontrolės pareigūnai, valstybiniai miškų pareigūnai, valstybiniai žemės tarnybų pareigūnai, teritorijų planavimo ir statybos priežiūros pareigūnai, nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių apsaugos pareigūnai.

IV. NACIONALINIO PARKO VEIKLOS EKONOMINIAI PAGRINDAI

18. Nacionalinio parko žemė valdoma ir naudojama Lietuvos Respublikos žemės įstatymo (Žin., 1994, Nr. [34-620](#); 2004, Nr. [28-868](#)), kitų įstatymų ir teisės aktų nustatyta tvarka.

19. Direkcijos finansinius išteklius sudaro Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir kitos teisėtai įgytos lėšos, taip pat gali būti skiriamos Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonų

savivaldybių biudžetų lėšos, Aplinkos apsaugos rėmimo programos, šių savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiųjų programų lėšos.

20. Direkcijos finansiniai ištekliai naudojami:

20.1. Direkcijos funkcijoms ir programoms vykdyti;

20.2. Nacionaliniam parkui tvarkyti, gamtiniams ir kultūriniais teritoriniams kompleksams ir objektams (nekilnojamosioms kultūros vertybėms) išsaugoti;

20.3. pažeistiems gamtos, kultūros teritoriniams kompleksams ir objektams atkurti;

20.4. tyrimams ir stebėjimams vykdyti;

20.5. švietėjiškai ir auklėjamajai veiklai, pažintiniam turizmui plėtoti, Nacionalinio parko gamtos ir kultūros vertybėms, jų apsaugai populiarinti, Nacionaliniam parkui reklamuoti ir reprezentuoti;

20.6. ypatingoms priemonėms (stichinių nelaimių padariniams šalinti, valstybinės reikšmės renginiams organizuoti ir kitkam);

20.7. kitoms su Nacionalinio parko steigimo tikslais susijusioms priemonėms įgyvendinti.

V. DIREKCIJOS, KITŲ FIZINIŲ IR JURIDINIŲ ASMENŲ TEISĖS IR PAREIGOS

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka žemės savininkams ir valdytojams, kurių žemės valdose keičiamas esamos saugomos teritorijos statusas arba nustatyti veiklos apribojimai realiai sumažina gaunamą naudą arba uždraudžia anksčiau vykdytą veiklą, išmokamos kompensacijos.

22. Nacionaliniame parke žemės savininkams ir valdytojams gali būti teikiamos žemės mokesčio ir kitos lengvatos įstatymų nustatytais atvejais ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

23. Nacionaliniame parke gyvenantys asmenys turi teisę gauti finansinę ir kitokią paramą už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) priežiūrą.

24. Nacionalinio parko draustiniuose, taip pat rekreacinėse zonose esančius iki 5 hektarų valstybinės žemės sklypus, įsiterpusius į žemės ūkio naudmenas ir esančius tarp privačios žemės valdų, pirmumo teisę įsigyti ir išsinuomoti turi besiribojančių sklypų savininkai ir valdytojai.

25. Nacionaliniame parke fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę verstis veikla, neprieštaraujančia Nacionalinio parko steigimo tikslams.

26. Nacionalinio parko žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys privalo laikytis ūkinės veiklos apribojimų, nustatytų šių nuostatų 2 punkte išvardytuose teisės aktuose.

27. Žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai negali trukdyti įstatymų ar kitų teisės aktų numatytais tikslais lankyti arba tvarkyti saugomų kompleksų ir objektų (vertybių), poilsiaviečių, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų.

28. Parduodamą privačią žemę Nacionalinio parko konservacinio, ekologinės apsaugos ir rekreacinio prioriteto zonose, taip pat teritorijose, kurioms suteiktas „Natura 2000“ statusas, pirmumo teisę pirkti tomis pačiomis sąlygomis už pardavėjo ir pirkėjo sutartą kainą turi valstybė.

29. Direkcija turi išimtinę teisę naudoti savo simbolius.

30. Fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šių nuostatų reikalavimus, traukiami atsakomybėn Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.
